

A vajdasági magyarok emigrációs motívumai

(Dr. Gábrity Molnár Irén)

Bevezető

Jugoszláviából illetve Szerbiából az ott élő magyarok több oknál fogva vándoroltak el, többek között a jobb megélhetés, vállalkozás, vagy továbbtanulás miatt, de a történelem során történtek kiutasítások is, sőt voltak megfélemlített emigránsok is. A vajdasági magyarok időszerű kivándorlási hullámairól időrendi vagy nagyságrendi szempontból is végeztek kutatásokat (*Mirnic 2001, Tóth 1996, 2001, Gábrity-Molnár 2001, 2008*), amelyek bizonyos szempontból utalnak az elvándorlók migrációs motívumaira. A tanulmányban a teljesség igénye nélkül, csak a jellegzetes kivándorlási hullámok idejére és célországaira összpontosítok, amelyek befolyásolták a vajdasági magyarok migrációs döntéseit.

1. A kiutasítások történelmi vonatkozásai

A két világháború között, az 1918–24-es időszakban 45 000 vajdasági magyar értelmiségit, közigazgatási alkalmazottat, birtokost és tőkést utasítottak ki az országból, 1921–29 között 14 442-en vándoroltak ki Amerikába (*Mirnic 2001: 9-76*). Az itthon maradt a földnélküli parasztokból és családtagjaiból (a magyarok 44%-a), lettek az idénymunkások, kubikosok, napszámosok és cselédek. A munkakeresés során a vajdasági magyarok bányákba, turistaközpontokba is eljutottak, az értelmiség egy része pedig az ország belsejében vagy délen kapott állást¹. Az 1920-1941 közötti földreformok indokán százezer szerb parasztcsaládot telepítettek be Vajdaságba (családonként 5 hektárt kaptak),² miközben a volt magyar földbirtokosok egy része vagy maradt, vagy földönfutóvá vált.

A második világháború után Jugoszláviából távoztak azok, akik nem értettek egyet az új, kommunista rezsimmel. Mintegy harmincezer magyar elköltözött, de egyes adatok szerint húszezer vérbosszú áldozata lett, köztük ártatlanok is (1945 őszén). Voltak, akik a szülőföld elhagyása mellett döntöttek, de az országhatáron belül változtattak lakóhelyet.

¹ A falvakból több ezer magyar költözött be városba, még Belgrádba is (a fővárosban 30 000 magyar élt).

² Ezzel szemben a második világháború alatt tanúi lehettünk a délszláv *kolonisták* (betelepítettek) kiűzése és a bukovinai csángók betelepítése.

2. Ideiglenes munkavállalás

A jugoszláv lakosok (köztük a magyarok) önkéntes kivándorlása a Titói korszakban kezdődött és fél évszázada tart. Ennek első hulláma, a fejlett tőkés országokban való ideiglenes munkavállalás 1965 után kezdődött. Az állam a határok megnyitásával, új gazdasági és rendszerbeli intézkedésekkel kívánta megoldani az agrárlakosság túlnépesedését, a munkanélküliségnek és a szakképzetlen munkaerőnek a problémáját. A pártdokumentumokban a munkaerő más országoknak való „átengedéséről” beszélnek, melyet az indokol, hogy elhárítsák a túlnépesedés és a munkaerő-felesleg kedvezőtlen következményeit. Az áramlás iránya a nyugat- és közép-európai országok: NSZK, Ausztria és Franciaország. A hatvanas évek második felétől a gazdasági emigráció szervezeten folyt, a munkaképes lakosság mind tömegesebben távozott. A szocialista rendszer a kedvezőtlen gazdasági folyamatok reformálásával foglalkozott és remélte, hogy az országnak haszna származik a kerestetükkel visszatérők vagyonából. A nyugati munkavállalás, az akkor még csak ideiglenes jellegűnek, csupán munkavállalási célúnak gondolt kiáramlás 1965–1970 között 16 627 magyar távozását jelentette. Legtöbb magyar a szabadkai, újvidéki, topolyai, zombori és adai községekből kelt útra, legnagyobb arányban a bánsági és bácskai szórványból. A hetvenes években a kivándorlási hullám még erősebb lett, távoztak az ideiglenes munkavállalók rokonai és családtagjai is.

A nyolcvanas évek végéig a kivándorlás anyagi indíttatású volt. A belső vándorlásokhoz képest a Vajdaságot elhagyó (külföldre irányuló) emigráció súlyosabb veszteségeket okozott az itteni *magyarságnak*, mint maga a nemzetiségi asszimiláció. Összesítve a magyar migrációs veszteség 1948–1991 között 69 193 fő volt, melyből 25 228 az 1980-as évekre esett (*Gábrity-Molnár 2006: 70*).

Ami a külföldön dolgozók képzettségét jellemzi, hogy ez többé nem a „kínálattól” függ, hanem főképp a külföldieket tervszerűen befogadó ország „keresetétől”. Elsősorban a meghatározott profilú szakemberek iránt mutatkozik kereslet. Az anyaországba értelmiségiek, írók, újságírók, informatikai szakemberek, mérnökök, a nyugati országokba pedig újítók, programozók, mikrobiológusok, a tudományok doktorai, egészségügyi szakemberek, művészek sportolók mennek, lehetőség szerint kezdőtőkével, illetve eltartási garanciával.

3. A balkáni háború és az elvándorlási készség

A kilencvenes években a háború közelsége és a háborús veszélyeztetettség következtében a (nagy)Jugoszlávia területén a migráció jelentős mértékben megváltoztatta a lakosság nemzetiségi és szociális összetételét. Vajdaságban

is, életkorra, nemre és iskolai végzettségre való tekintet nélkül a kivándorlás mellett döntöttek mindazok, akiknek nem volt más esélyük a túlélésre, vagy akiknek a szülőföldön maradás lehetetlenné vált. A nyugati országok munkaerőpiacán 1991-ben egyedül Jugoszláviából mintegy 435 ezer személy jelent meg. Jugoszláviát 1990 és 1993 között 719 magiszter és tudományok doktora hagyta el, ami az ez idő alatt külföldre távozók 67 százaléka. 1999-ben a *bombázások* következményei (leszegényedés, mobilizáció, bizonytalanság) betetejezték a tömeges emigrációt. Mérsékelt becslések szerint az utóbbi tíz évben kb. 50000 magyar vándorolt el Vajdaságból (Gábrity-Molnár, 2001: 126).

A jugoszláv magyar lakosok emigrációjának motívumai sokfélék (Gábrity-Molnár 2008: 81). Legtöbbször az elvándorlási döntést több negatív tényező befolyásolta egyszerre:

1. A hatvanas évek Jugoszláviájának *földrajzi-politikai nyitottsága* megszűnt és a kilencvenes években kirótt gazdasági embargó³ okozta a lakosság mozgásterének és korábban megszokott vállalkozási szabadságának a korlátozását. Az *ország bezártsága*, gettósodása a fiatal és vállalkozó szelleműek kifelé irányultságát növelte.
2. Kitoloncoló tényezőként hatott a távozókra a hiperinfláció okozta *leszegényedés*, a létfenntartási gondok és a *munkanélküliség*.
3. „*Agyelszívás jelensége*” ugyanis a szakemberek és az értelmiségiek (Gábrity-Molnár 2001: 125, Surányi 2001: 246) külföldre távozását ösztönözte tudásuk, tehetségük kihasználatlansága, a tudományos kutatás kedvezőtlen helyzete, az anyagi megbecsülés hiánya.
4. A *leszűkült szociális-kulturális kisebbségi élet- és fejlődési tér* lehetetlenné tette a megfelelő nemzetiségi kultúrához ragaszkodó életmód kialakítását, leszűkítette az anyanyelven való oktatást.
5. A *politikai emigránsok* a kilencvenes évek arra hivatkoztak, hogy nem kívánnak eleget tenni a *katonai behívónak*, hiszen a magyarok többsége nem érezte szükségét annak, hogy részt vegyen a délszláv viszály bármely formájában.
6. Milosevity idejében az egész társadalom nehéz változásokon ment át, a *hatalmi és gazdasági rendszerváltás lelassult*, a nem bejáratódott többpártrendszer politikai versengéshez, leszámolásokhoz vezetett, ahol a másképp gondolkodást nem igen tudják elviselni. Mindez a *kilátástalanság, a tehetetlenség érzését váltotta ki* az ellenzéki beállítottságú embe-
rekből.

³ A polgárháborúra 1992-ben az ENSZ kereskedelmi, közlekedési, kulturális és sportembargóval válaszolt. Az ország a külföldi piacokon nem jelenhetett meg termékeivel, nem juthatott hozzá a külföldön elhelyezett valutakészleteihez, és nem kaphatott külföldi hitelt vagy kölcsönt sem. A háborús gazdaság kezelése közben, a belső fizetőképes kereslet is megcsappant a mérhetetlenül nagy infláció hatására, ami 1994-ben elérte a 7,9x1010 százalékot. Ez a szám azt jelenti, hogy az árak másodpercenként 2,505 százalékkal emelkedtek!

A Szerbiát elhagyó magyar emigránsok *eleinte európai országot választottak: Németországba, Ausztriába, Svédországba és Franciaországba* vándoroltak ki, s kevesebben utaztak el Európán kívüli országba: Kanada. Később, amikor az európai országokat elárasztották a menekültek és vendégmunkások, az emigránsok nemigen válogatnak, oda mennek, ahol befogadják őket: Kanadába, Új-Zélandra, Ausztráliába.

4. Időszerű kivándorló típusok

Ha elemezzük a kivándorlótípusokat távolmaradásuk szerint, az utóbbi évtizedekben, a következő csoportosítást kapjuk:

a) Ideiglenesen külföldön munkát vállalók

A nyugatra irányuló munkavállalók inkább szakképzettek, egész évben külföldön dolgoznak (legtöbbször családtagjaikkal együtt), évente kétszer, háromszor csak nagyobb ünnepekre térnek haza, rokonlátogatásra. Ők addig maradnak, amíg van munkájuk, vagy míg nem javul a gazdasági helyzet Szerbiában, de az a legvalószínűbb, hogy kivárják az ország EU csatlakozását.

b) Vállalkozók, üzletemberek

A nyolcvanas évek végén Jugoszláviában/Vajdaságban megjelentek a vállalkozóhajlamú kisiparosok, magántulajdonban levő kisüzemek, kereskedők, szolgáltatók, vagy akár az újjgazdagok nem túl nagy tömege. Tevékenységük természeténél fogva munka és új piac után kutatva különösen a kritikus gazdasági években indultak el külföldre. Az új vállalkozói réteg Szerbiában, gyakran váltogatva tevékenységét (kereskedés, szállítás, egyéb szolgáltatások vagy éppen a hiánypótló termékfeldolgozás) sok mindennel próbálkozik, kihasználva a határon átvélő hasznosulási lehetőségeket is. A változásokhoz szokott cégek életciklusa általában rövid, de örökmozgó, ötletekkel teli, utazó üzletvezetőkkel, menedzserekkel rendelkeznek.

c) Munkanélküliek gazdasági emigrációja

A kilencvenes években, a tönkrement állami vállalatok „technológiai feleslege” között, a munkanélküliek egy része külföldön próbálkozott. Köztük volt a mezőgazdaságban nélkülözhető személyek is, akik faluról mennek el külföldre alkalmi munkát keresni (szezonn munkások).

d) Napi vagy heti határmenti ingázók

A faluból-városba ingázók tömege mellett, a kilencvenes évektől kezdve felfigyelhetünk az országhatár mentén élők napi vagy heti ingázására, az egyik országból a másikba (munkába- vagy iskolába igyekeztek). Periodikus, de tartós ingázást illetve távollétet is jelenthetett ez, a magyarországi, romániai, de még a bulgáriai határsávban is. Ide sorolhatók az építkezésein dolgozók, kéthetente-havonta hazautazó ipari munkások, terepen dolgozó

„terénesek” (terepesek), a középiskolások, egyetemisták, de naponta átjáró csencselők is. Köztük sok volt a feketéző, de a shopping-turista is.

4.1. Határmenti migráció jellemzése a szerb-magyar határsámban

A tömeges egyirányú emigrációt ma fokozatosan felváltják a regionális kapcsolatokat építő, határokon átnyúló érdekkapcsolatok, (pl. intézményesült régiókapcsolatok Dél-alföld és Vajdaság között), amelyekben megjelennek a kölcsönös térségi és üzleti érdekek (forráskoordináció és jövedelemhatékony-ság, fejlesztések, térségi optimalizálás, közös programok szinkronja, sziner-gikus hatások). 1991-1999 között Magyarországon például a külföldi érdekeltségű (főleg kis)vállalkozások száma megnégyszereződött (*Szónokiné Ancsin 2001/2*). Mindebben fontos szerepük van a korábban spontánul együttműködő szervezeteknek, amelyek ma már Euró-régiós formációk vagy területi együttműködési csoportosulások lettek (*Pál 2003: 233*). *Fontos, hogy pozitív előnyöket kovácsoljon minden együttműködő ország, aminek egyik jelentős útja a közös regionális fejlesztési elemek kidolgozása.*

Magyarországon a külföldi vállalkozássűrűség⁴ 1999-ben 2,6% volt, ami a Dél-Alföldön csupán 1,9%, de Csongrád megye az országos átlagot is felül-múlta: 2,9%. A jugoszláv cégek 70%-át ebben a régióban alapították (ebből 44%-ot Csongrád megyében). A jugoszláv vállalkozások térbeli mozgása, mint gazdasági innovációs terjedés kettős mozgást ír le: egyik, a települési hierarchia mentén való terjedés, a másik, a határ mentén a határátkelőkből terjedt szét a határ és a megye területeire, jelentősen hatva a határ menti térség gazdaságára⁵.

Jellegzetes, a „vállalkozó-menekülő” rétege, akik 1990-1999-között főleg a következő vállalkozási típusokat képviselték:

1. *Gyakorlott kis- és középcégek* külföldi bedolgozói és alvállalkozói, akik tapasztalattal, befektethető tőkével is rendelkeztek (vagyont, tőkét, gépeket is menekítettek, amit letelepüléskor a határon vámentesen átvihettek). Céltelepülésük legtöbbször az országhatárhoz legközelebb eső település volt, vagy Szeged (*Szónokiné Ancsin 2001/1: 69*).
2. *Fiktív vállalkozások*, amelyek a munkavállalási engedélyhez vagy lakás/házvásárláshoz, tartózkodási engedélyhez kellettek.
3. A határ menti települések *családi vállalkozásai*, kisüzemi (mezőgazdasági, vagy feldolgozóipari), néhány tíz főt foglalkoztató cégek, amelyekben főleg a vajdasági magyarok működtek, a faluba telepítve innovációs és vállalkozó készségüket.

⁴ A külföldi vállalkozások aránya a regisztrált vállalkozásokhoz viszonyítva

⁵ 1996 után Bács-Kiskun megyében közel 10%-kal csökkent a jugoszláv cégek száma, míg Csongrád megyében 32%-kal nőtt. Forrás: CD Céghírek, 1999. január 31.

4.2. Élettörténetek a távozás okairól és körülményeiről a 90-es években

Minden migrációs készítés fokozódásában szerepet játszanak az egyéni élményelemek, a családi tapasztalatok. A vajdasági magyarság körében a háborús életkörülmények következtében reakcióként alakult ki a külföld (a fejlett kapitalizmus) idealizálása. Ugyanakkor, ha elvándoroltak, szembe-sülni kellett egy új beilleszkedési helyzettel: a honvággyal küszködve, a befogadó ország értékrendszerét kellett elfogadni. Ezekről, az élettörténetekről nem kevés esszé és tanulmány íródott Szerbiában (Pap 2001: 271-332). A dolgozatokban kielemezhetővé válik az elvándorlást eredményező tényezők sora: munkanélküliség, szakmai és kereseti korlátozások, a gyermekek jövő-jének oktatásának biztosítása, az államhatalmi szervek zaklatásai (katonai behívók), a kiábrándulás.

Az áttelepülés az esetek többségében előre és részleteiben is tervezett volt. Legtöbbször a barátok vagy rokonok segítségére számíthattak. A háború kezdetén azonban nem kevesen döntöttek egy éjszaka alatt a katonai behívó érkezése miatt.

A beilleszkedés viszonylag sikeresnek tekinthető, legalábbis ami a személyes megítélésekből kiderül (Pap 2001: 324). A kapcsolatok alakításakor az esetek többségében, a megkérdezettek felülértékelik baráti és rokoni kapcsolatokat, míg a magyarországiakkal való kapcsolatépítést szegényesebbnek ítélik meg. A vajdaságiak, az *akkulturáció* tekintetében egy átmeneti állapot képviselői voltak, mert a nagyszámú vegyes házasság, mint precedens már előző lakhelyükön is gyakori volt. Egy akkulturációs modell felállítására vállalkozott Pap, amikor az általa vizsgált Magyarországra emigrált csoportok esetében a döntéshozatalakor fontos tényezők voltak: az otthoni állapotok megítélése; az új körülmények értékelése, mérlegelve a két színhely megítélése közti különbségeket. Az interjúalanyai többségükben az otthoni helyzetet szegregációként élték meg, míg a többi válaszadó esetében a plurális/válságos társadalomból való kivonulás volt a döntő. Ebből az derülhet ki, hogy legtöbb esetben a kivándorlás már eleve adott volt, míg elenyésző esetben ez a körülmények összjátékának az eredménye. Az általa megkérdezettek többsége az új környezetben szegregációként élte meg a „beilleszkedést”, ami nem jelent mást, mint hogy a vizsgált csoport nem akkulturálódik, hanem belső emigrációban él.

4.3. A tanulóiifjúság sorsa

A vajdasági középiskolások és egyetemi hallgatók az utóbbi húsz évben növekvő számban jártak át tanulni az anyaországba. A körükben elvégzett kérdőíves felmérések azt mutatták⁶, hogy szülőföld szeretete a fiatalok szá-

⁶ Két vizsgált mintánk Vajdaságban élő és tanuló fiatalokból (159 fő), valamint Magyarországon élő és tanuló, vajdasági magyar egyetemi hallgatók (90 fő) csoportjából tevődött össze. A kutatás

mára elsősorban a szülőkhöz és a szűkebb környezethez, élettérhez való ragaszkodást jelenti (*T. Mirnics 2001: 199*). A vajdasági fiatalok egy része új életlehetőségként éli meg a külföldön való tanulást. Nem problémamentesen, nagy erőfeszítések árán, de új identitást építenek ki egy új, „emberbarát” közegben. Az új életvitel, a hiányok enyhülése, a biztonság és a béke beépül az azt erősen, szinte mindenképp felett áhító, vágyó fiatalok öndefiníciójába (*T. Mirnics 2001: 200*). Ezek az egyetemisták a magyarországi közegen belül is leggyakrabban a vajdasági „szubkultúrához” csapódnak. Egy jelentős részük csak a vajdaságiakkal, sorstársaikkal együtt kialakított, izolált életközegükben⁷ tudja elképzelni az életet, ők a (magyar) „külföldiek”. A pszichológiai elemzés azt mutatja, hogy amennyiben Szerbia hamarosan belépne az Európai Unióba, a legtöbb külföldön tanuló egyetemi hallgató szívesen választaná a hazatérést.

5. Magyarországi befogadó készség

„Pontos adatok és összehasonlító elemzések hiányában azt mondhatjuk, hogy 1920 után, arányait tekintve, a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz került területeken élőkhöz viszonyítva, a Romániához, illetve a Csehszlovákiához csatolt magyar területekről érkeztek a legtöbben az országba. A legjelentéktelenebb volumenű vándorlás Magyarországra az Ausztriának adott területekről volt. Az eltérő intenzitásnak számos oka lehet, melyben az egyes országrészek eltérő történelmi fejlődése, a Magyar Királyság központi területeinek korábbi évtizedekben a perifériákra kifejtett vonzása is fontos szerepet játszott. A történelmi háttér mellett az itt élők száma, össznépességhez viszonyított aránya is szerepet játszott abban, hogy 1920 előtt a Délvidéken élőknek az ország központi területein nem jött létre olyan recepciója, mint a felvidékieknek, vagy különösen az erdélyieknek.” (*Tóth 2001: 253*).

A magyar-jugoszláv kapcsolatok a II. világháború alatt (Délvidék Magyarországhoz történt visszacsatolása, az újvidéki „hideg napok”), majd a háború végén (a magyar lakosság ellen indított jugoszláv megtorló intézkedések, deportálások) jelentős mértékben megromlottak. 1945 végétől az addigi feszült viszony fokozatosan normalizálódott, de 1948 közepétől a Tájékoztató Iroda döntésével a kapcsolatok újra ellenségessé váltak, majd megszakadnak. A Jugoszlávia iránti bizalom hiányához hozzájárult Tito szerepe az 56-os magyar forradalom idején, ugyanis a magyar menekültek befogadásában, letelepítésében Jugoszlávia tulajdonképpen nem volt érdekelve. 1957 után a két ország kapcsolata hi-

kérdőíves módszerrel történt 2000-ben a Magyarságkutató Tudományos Társaság és a Vajdasági Módszertani Központ (Szabadka) közreműködésével. Az adatfeldolgozást T. Mirnics Zsuzsanna pszichológus végezte el.

⁷ Például a Magyar Nyelvi Intézetben (ma a Balassa Bálint Intézet), vagy a Márton Áron Kollégiumban Budapesten.

vatalosan normalizálódott, bár a magyar állampolgárok számára a külföldre utazás szempontjából Jugoszláviát a kapitalista országok kategóriájába sorolták.

Az 1990-es évek elejéig a két ország állampolgárai között jelentősebb migrációs mozgás nem következett be; még a magyar nemzetiségű jugoszláv állampolgárok sem tekintették Magyarországot célországnak. A délszláv háború, változást hozott: 1992-ben 16 204 menekülő érkezett az országba, melynek 92,7 százaléka a volt Jugoszlávia területéről jött. 1994-ben már csillapodott a menekülők száma, ekkor újonnan 3375-en érkeztek, akiknek 70,7 százaléka az egykori Jugoszláviának volt polgára. Ezek közül 2016 fő Kis-Jugoszlávia területéről érkezett és 76 százaléka magyar nemzetiségű volt. 1998-tól pedig újból emelkedett a bevándorlási kérelmek száma, 1999-ben pedig meghaladta a kétezeret. Milosevity elnök leváltása után, 2000. év végére a jugoszláv bevándorlók száma csökkent. Az adatok szerint (*Tóth 2001: 268*) a szomszédos országok állampolgárai közül Ausztria után Jugoszlávia állampolgárai voltak a legkevésbé érdekelték abban, hogy magyar állampolgárok legyenek.

A kutatók becslése szerint a bevándorlók és menekültek számának növekedésével Magyarországon, a rájuk vonatkozó pozitív tartalmú állítások csökkentek, a negatívak pedig emelkedtek. A lakosság türelme fogyott a százezres nagyságot látva. A politikai menekülteket viszonylag megértően fogadták, a gazdaságiakat azonban ellenszenvvel.

A szomszédos országból érkezett magyarokat „szívesebben látták”. A vajdasági áttelepülők ma is a déli határ közelében, illetve a Duna és a Tisza közötti területen és a fővárosban tartózkodnak legnagyobb számban. A határmenti munkaerőmozgásnak továbbra is nagy a jövője: a kereskedelem, a szállítmányozás (vasút- és a tiszai hajózás újraindítása), az építkezések, speciális logisztikai központok keretében, a közös kis- és közép vállalkozások indításával és az oktatási és kulturális kapcsolathálózat kiépítésével.

6. Menni vagy maradni az EU csatlakozás előtt?

2007-ben a Kárpát-panel kutatás⁸ során megkérdeztük a vajdasági felnőtt magyar lakosságot az elvándorlási szándékáról a válaszok így alakultak (*Gábrity-Molnár, Rác 2008: 120-184*).

- A válaszadók 60%-a tulajdonképpen nem telepedne külföldre. Majdnem $\frac{1}{4}$ -e konkrét elképzelések nélkül gondol erre és csak kb. 15% gondolkodik kivándorlásról.

⁸ A Kárpát-panel *empirikus - szociológiai kutatás 2007*; Az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet (Budapest) koordinálásával az anyaországban és a határon túli magyarok identitáskutatását, helyzetének elemzését vállalta. A vajdasági empirikus terepmunkát a Magyarországi Tudományos Társaság (Szabadka) szervezte 380 fős mintán; az adatfeldolgozást Gábrity Molnár Irén és Rác Livia végezték. 2007-2008.

- A vajdasági magyarok elköltözési hajlama szélsőségeket mutat: legtöbben legszívesebben csak Szerbián/Vajdaságon belül a szomszéd településre vagy községbe költöznének. Utánuk következnek azok, akik messzi kontinense vágnak.
- A külföldön végleg leteleplők 31,5%-a nem túl messzire, az anyaországba menne, majd sokan nem tudnak országot választani. A válaszadók 23,4%-a menne más európai államba és 16% még távolabbra.
- A vajdasági magyarság az Európa Unióhoz elsősorban a következő fogalmakat társítja: első helyen van a béke (36,3%), ami érthető módon a Szerbiában élők régi vágya; második helyen van a gazdasági jólét fogalma (17,4%), majd a vízummentes, szabad utazás, tanulás és munka Európában (14,2%). Ezen kívül a válaszadók kb. 6%-nak fontos még az utazási lehetőségek kibővülése és az egységes pénznem (hiszen ma is sokan spórolnak Euróban). A tanulási lehetőség bárhol az EU területén a válaszadók 59,7%-ának lenne fontos. Meglepően nagy azoknak válaszoknak a száma, amelyek az orvosi ellátás és a szociális szervezetek szolgáltatásaihoz való szabad hozzáférést várja az Uniótól (38,2%). A szavazati jogok körüli változások nem igen érdeklik a vajdasági magyarokat.
- Egy másik ötfokú skálán is nyilatkozhattak arról, hogy mit jelentene számukra a csatlakozás. Legtöbben a szabad utazást említik (4,7 átlagjeggyel), majd a jobb jövőt (4,3), új munkalehetőségeket (4,1), állampolgári jogvédelmet és személyes védelmet is (3,9), békét (3,8), közös EU kormányzatot (3,5).

Összegzés

A kilencvenes években a háborús veszélyeztetettség következtében a Nagy-Jugoszlávia területén a migráció nagymértékben megváltoztatta a lakosság nemzetiségi és szociális összetételét. *Migrációs motívumokat*, a titói Jugoszlávia földrajzi-politikai nyitottságával szemben, a kilencvenes években a háborúzó ország bezártsága, a leszegényedés, a munkanélküliség, a leszűkült szociális-kulturális kisebbségi élet, hatékonytalan fejlődési tér, a kilátástalanság, a tehetetlenség érzése váltotta ki az emberek többségéből.

Irodalom

- Dr. Gábrity Molnár Irén (2006):* Szerbia és Vajdaság demográfiai mutatói – migrációk; In: Kistérségek életerejé – Délvidéki fejlesztési lehetőségek, (szerk. Dr. Gábrity Molnár Irén és Riez András), Kiadó: Regionális Tudományi Társaság, Szabadka, 2006. pp. 57-71.
- Gábrityné Dr. Molnár Irén (2001):* A jugoszláviai magyarok vándormozgalmának okai és méretei In: Fészekhagyó Vajdaságiak, 4. kötet sorozat, (szerk.: Gábrity Molnár Irén, Mirnics Zsuzsa), Kiadó: Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 2001. pp. 115-162.
- Gábrity Molnár Irén, Rác Livia (2007):* Vajdaság (Szerbia), In: *KÁRPÁT PANEL 2007*, A Kárpát-medencei magyarok társadalmi helyzete és perspektívái, Gyorsjelentés, (szerk.: Papp Z.

- Attila, Veres Valér). Kiadó: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet Budapest, 2007. pp. 120-184.
- Gábrity Molnár Irén (2008)*: Vajdaság népességmozgása az utóbbi fél évszázadban, In: Közép-Európai Közlemények Történészek, geográfusok és regionalisták folyóirata, 1. évf. 2. szám, 2008/2, Szeged, pp. 74-85.
- Mirnic Károly (2001)*: Betelepítések, kitelepítések és vándormozgalmak, In: Fészekhagyó Vajdaságiak, 4. kötet sorozat, (szerk.: Gábrity Molnár Irén, Mirnic Zsuzsa), Kiadó: Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 2001. pp. 9-76.
- T. Mirnic Zsuzsanna (2001)*: Hazától hazáig, In: Fészekhagyó Vajdaságiak, 4. kötet sorozat, (szerk.: Gábrity Molnár Irén, Mirnic Zsuzsa), Kiadó: Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 2001. pp. 163-204.
- Pap Árpád (2001)*: A vajdasági magyar áttelepülők sorsa az anyaországban, In: Fészekhagyó Vajdaságiak, 4. kötet sorozat, (szerk.: Gábrity Molnár Irén, Mirnic Zsuzsa), Kiadó: Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 2001. pp. 271-332.
- Pál Ágnes (2003)*: Dél-alföldi határvidékek, A magyar-szerb-román határ menti települések társadalom-gazdaságföldrajzi vizsgálata. Kiadó: Bornus Nyomda, Pécs, 2003.
- Surányi Zoltán (2001)*: Kényszerpálya (vagy) az Ígélet Földje? (Vajdasági magyar újságírók kényszerpályán a XX. század utolsó évtizedében). In: Fészekhagyó Vajdaságiak, 4. kötet sorozat, (szerk.: Gábrity Molnár Irén, Mirnic Zsuzsa), Kiadó: Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 2001. pp. 213-246.
- Szónoky Miklósné Ancsin Gabriella (2001/1)*: A jugoszláv működőtőke a Dél-Alföldön, Kiadó: FÁROSZ Nyomda, Szeged, 2001.
- Szónokyné Ancsin Gabriella (2001/2)*: Külföldi működőtőke gazdaságformáló szerepe a Dél-Alföldön, Földrajzi Konferencia, Szeged 2001.
- Tóth Pál Péter (1996)*: Haza csak egy van? Menekülők, bevándorlók, új állampolgárok Magyarországon (1988–1994), Püski Kiadó, Budapest, 1996.
- Tóth Pál Péter (2001)*: Jugoszláviából Magyarországra. In: Fészekhagyó Vajdaságiak, 4. kötet sorozat, (szerk.: Gábrity Molnár Irén, Mirnic Zsuzsa), Kiadó: Magyarságkutató Tudományos Társaság, Szabadka, 2001. pp. 251-270.

Summary

During the 90's the emigrational patterns of Yugoslavia resulted in significant changes in the national and social composition of the population as a result of war. The emigrational motives of the population – in huge contrast with the Tito-era's Yugoslavia characterized by its geographical-political openness - was influenced by the on-going war, the phenomenon of poverty, unemployment, the narrow social-cultural minority existence, lack of development, hopelessness and the feeling of incapability.